

بررسی عوامل موثر بر شکل‌گیری سبک معماری مساجد دوره قاجار شهر ارومیه (مطالعه موردی: مسجد علی شهید، عبدالمحمد و قره آغاچ)

مظفر عباس زاده، عاصفه قیسی، سودا رضاپور

۱- استادیار دانشکده معماری، شهرسازی و هنر دانشگاه ارومیه

۲- دانشجوی کارشناسی مرمت و احیای بناهای تاریخی دانشکده معماری، شهرسازی و هنر دانشگاه ارومیه و کارشناس رشته مترجمی زبان انگلیسی دانشگاه زبان های خارجی تهران مرکز

۳- دانشجوی کارشناسی مرمت و احیای بناهای تاریخی دانشکده معماری، شهرسازی و هنر دانشگاه ارومیه

Mozaffar_a@yahoo.com

چکیده

در شهرهای اسلامی، مساجد به عنوان مهم ترین فضاهای مذهبی و عمومی شهر می باشد که دارای عملکردهای مختلفی از عملکرد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بوده است. عوامل متعددی بر شکل‌گیری سبک معماری مساجد تاثیر می گذارند، از جمله عواملی که می توان از آن ها نام برد، عوامل سیاسی، نظامی، امنیتی، مذهبی، قومی، جغرافیای طبیعی و اقتصادی می باشد. هدف اصلی این پژوهش بررسی و مطالعه عوامل تاثیرگذار بر شکل‌گیری سبک معماری مساجد دوره قاجار در شهر ارومیه است. سوال اصلی این نوشتار، تاثیر جغرافیای سیاسی، نظامی، امنیتی، قومی، طبیعی و اقتصادی شهر در نوع سبک معماری مساجد می باشد. روش این پژوهش، توصیفی-تحلیلی بوده و نحوه گردآوری اطلاعات، به روش کتابخانه ای و میدانی است. نتایج حاصل از پژوهش حاکی از آن است که عوامل جغرافیای سیاسی، نظامی، امنیتی، قومی، طبیعی و اقتصادی شهر، بیشترین تاثیر را بر روی نوع سبک معماری مساجد شهر ارومیه داشته است و در این پژوهش، این موضوع کاملا مشهود است که عملکردهای دیگر مساجد در دوره های مختلف به خصوص در دوره قاجار، موجب تاثیر این عوامل بر روی معماری مسجد گردیده است و موجب شکل‌گیری سبک معماری جدید در دوره قاجار، در شهر ارومیه شده است. از آنجایی که مطالعات اندکی در باب موضوعات معماری تاریخی شهر ارومیه صورت گرفته، این پژوهش راه را برای مطالعات بیشتر در این باب هموار می سازد.

واژگان کلیدی: مسجد، سبک، معماری دوره قاجار، ارومیه

۱- مقدمه

مسجد مکانی خاص برای عبادت خدا و یکی از مکان های مقدس اسلامی می باشد که جایگاه ویژه ای در معماری شهر و روستا دارد. معماری مسجد را می توان متأثر از عناصر مختلفی نظیر عنصر نظامی، سیاسی، اقلیمی، اقتصادی و فرهنگی میتوان دانست. محدوده پژوهش انتخابی، شهر ارومیه می باشد. موقعیت شهر ارومیه باعث به وجود آمدن نوعی از آثار معماری مساجد شده است؛ که بسیار ساده و بدون تشابه با ساختار مساجد معمول که بیشتر به همراه گنبد و مناره و... شناخته می شوند. شناسایی ساختار مساجد تاریخی کشور راه را برای طراحی مساجد جدید هموار می سازد. این پژوهش با هدف شناخت بیشتر درباره سبک معماری مساجد قاجاری در شهر ارومیه و شناسایی عوامل تاثیر گذار بر روی آن انجام گرفته است. هدف این پژوهش، مطالعه عواملی است که بر سبک معماری مساجد شهر ارومیه تاثیرگذار بوده اند و برای درک بیشتر موضوع این سوال در ذهن به وجود می آید که علت پدید آمدن این نوع سبک معماری در شهر ارومیه چیست.